

MAAILMAN TEATTERIPÄIVÄN JULISTUS 2017

Isabelle Huppert, Ranska

Maailman teatteripäivää on vietetty joka kevät nyt jo 55 vuoden ajan. Päivä teatterille, 24 tunnin päivä, joka sarastaa nō-teatterin ja bunraku-nukketeatterin kotiseudulla, jatkaa kulkuaan Peking-oopperan ja kathakalin kautta, liikkuu Kreikan ja Skandinavian väliä Aiskhylosista Ibseniin ja Sofokleesta Strindbergiin, Englannin ja Italian väliä Sarah Kanesta Pirandelloon ja kulkee muun muassa Ranskan kautta, missä olemme me ja Pariisi, eniten vierailuvia teatteriryhmiä vastaanottava kaupunki koko maailmassa. Ranskasta päivän kierto vie meidät Venäjälle, Racinesta ja Molièresta Tšehoviin, ja lopulta Atlantin yli kalifornialaiselle kampukselle, missä joukko nuoria kenties keksii koko teatterin uudelleen. Sillä teatteri syntyy aina uudestaan omasta tuhkastaan. Se koostuu konventioista, jotka on jaksettava rikkoa ja taas rikkoa. Tällä tavoin teatteri pysyy elävänä. Teatterin yltäkylläinen elämä haastaa tilan ja ajan: menneet vuosisadat ruokkivat uusinta nykyteatteria ja klassiset näytelmät muuttuvat moderneiksi joka kerta kun ne tehdään uudelleen.

Maailman teatteripäivä ei toki ole päivä sanan arkisessa mielessä. Tämä päivä herättää henkiin valtavan aika-tilan, josta puhuakseni haluan lainata Jean Tardieutä, ranskalaista näytelmäkirjailijaa, jonka nerokkuus kulki käsi kädessä hänen vaatimattomuutensa kanssa. Tardieu kirjoittaa: ”Tilan suhteen teatteri kysyy, mikä on pisin matka pisteestä toiseen... Ajan suhteen se ehdottaa, että mittaisimme sekunnin kymmenyksinä ajan, joka kuluu kun lausutaan sana ’ikuisuus’.” Aika-tilasta hän vielä sanoo: ”Ennen kuin nukahdatte, sijoittakaa kaksi pistettä mihin tahansa tilaan ja laskekaa, kuinka paljon unessa kuluu aikaa, jotta pääsette pisteestä toiseen.” Sana ”unessa” on tässä tärkeä. Tuntuu kuin Jean Tardieu ja Bob Wilson kohtaisivat toisensa. Maailman teatteripäivän voi myös tiivistää sanoihin, jotka Samuel

Beckett, omaan nasevaan tyyliinsä, panee Winnien suuhun: ”Voi miten ihana päivä taas tämäkin.” Kun aloin pohtia tätä julistusta, jonka kirjoittaminen on minulle suuri kunnia, muistin kaikki nämä unet ja unien näyttämöt. Siksi en ole tässä UNESCO:n salissa yksin, vaan kaikki tulkitsemäni hahmot ovat tulleet tänne kanssani, kaikki roolit, jotka muka jätän taakse kun produktio on ohi, mutta jotka jatkavat pinnanalaista elämäänsä minussa, valmiina helpottamaan tai sotkemaan tulevia rooleja: Faidra, Araminte, Orlando, Hedda Gabler, Medeia, Merteuil, Blanche Dubois... Myös kaikki ne hahmot joita olen rakastanut katsojana ja joille olen osoittanut suosiotani, ovat kanssani. Minä kuulun koko maailmalle. Olen kreikkalainen, afrikkalainen, syyrialainen, venetsialainen, venäläinen, brasilialainen, persialainen, roomalainen, japanilainen, marseililainen, newyorkilainen, filippiiniläinen, argentiinalainen, norjalainen, korealainen, saksalainen, itävaltalainen, englantilainen, olen todellakin kaikkialta. Todellinen globalisaatio on tässä.

Maailman teatteripäivänä vuonna 1964 Laurence Olivier ilmoitti, että yli vuosisadan kestäneen taistelun jälkeen Englantiin oli vihdoinkin perustettu kansallisteatteri, jonka hän halusi heti olevan myös kansainvälinen teatteri, ainakin ohjelmistoltaan. Hän tiesi hyvin, että Shakespeare kuului kaikille, koko maailmalle.

Minusta oli hauska huomata, että ensimmäinen näistä Maailman teatteripäivän julistuksista, vuoden 1962 julistus, pyydettiin Jean Cocteaulta. Valinta osui nappiin, sillä Cocteaulle on kirja ”Maailman ympäri 80 päivässä”. Minä olen kiertänyt maailman ympäri toisella tavalla: 80 näytelmässä tai 80 elokuvassa. Mainitsen myös elokuvat, sillä en tee mitään eroa teatteri- ja elokuvanäyttelemisen välillä, mikä saa ihmiset aina yllättymään, mutta näin tosiaan on. Siinä ei ole mitään eroa.

Kun puhun täällä, en puhu omana itsenäni enkä näyttelijänä, vaan yhtenä niistä lukuisista

ihmisistä, jotka pitävät teatteria elossa. Kai se on meidän tehtävämme. Ja sitä paitsi välttämättömyys. Tai oikeastaan: emme me pidä teatteria elossa, ennemminkin se pitää meitä elossa. Teatteri on vahva kuin mikä, se kestää ja selviää hengissä mistä tahansa, sodista, sensuureista, rahapulasta. Tarvitsee vain sanoa ”lavastus: tyhjä näyttämö, aikakausi: määrittelemätön” ja marssittaa näyttämölle näyttelijä tai kaksi. Mitä hän tekee? Mitä hän sanoo? Puhuvatko he? Yleisö odottaa, kohta se saa tietää, yleisö, jota ilman ei ole teatteria – tätä ei pidä koskaan unohtaa. Yksi ihminen yleisössä on jo yleisö. Mutta ei tyhjiä tuoleja saa liikaakaan olla! Paitsi Ionescolla... Tuolit-näytelmän lopussa Vanha nainen sanoo: ”Niin, niin, me kuolemme kunnia... me kuolemme ja meistä tulee legenda... No, oman kadun me ainakin saamme...”

Maailman teatteripäivää on nyt vietetty 55 vuoden ajan. Tällä 55 vuoden jaksolla olen kahdeksas nainen, jolta julistusta on pyydetty, tai ehkä ”julistus” ei edes ole oikea sana. Edeltäjäni (miehiä melkein kaikki!) ovat puhuneet teatterin mielikuvituksellisuudesta, vapaudesta, alkuperästä, he ovat puhuneet monikulttuurisuudesta, kauneudesta, kysymyksistä vailla vastauksia... Vuonna 2013, siis vain neljä vuotta sitten, Dario Fo sanoi: ”ainoa ratkaisu kriisiin on toivo siitä, että meihin kohdistuu suuri noitavaino, ennen kaikkea niihin nuoriin, jotka haluavat oppia teatterintekemisen taidetta: näin syntyy uusi näyttelijöiden diaspora, joka uuden esitystavan kautta kääntää tämän pakkotilanteen aavistamattomiksi eduiksi”.

Aavistamattomat edut – eikö olekin hieno muotoilu, joka ansaitsisi paikan poliittisessa ohjelmassa? Koska elän Pariisissa presidentinvaalien alla, ehdotan kaikille joilla näyttäisi olevan halu hallita meitä, että he seuraisivat valppaasti teatterin tuomia aavistamattomia etuja. Mutta noitavainolle sanon ei!

Minulle teatteri on toiseutta, dialogia, vihan kaikkoamista. En oikein tiedä, mitä kansojen välisellä ystävyydellä tarkoitetaan, mutta uskon katsojien ja näyttelijöiden yhteisöön ja

ystävyyteen, teatterin synnyttämään yhteyteen ihmisten välillä: niiden jotka kirjoittavat teatteria, niiden jotka kääntävät sitä, niiden jotka valaisevat, puvustavat, lavastavat, niiden jotka tulkitsevat sitä, kaikkien niiden yhteyteen jotka tekevät teatteria ja menevät teatteriin. Teatteri suojelee meitä, antaa meille turvaa... Luulen että se rakastaa meitä... yhtä paljon kuin me rakastamme sitä... Muistan erään ohjaajan, vanhan koulukunnan miehen, joka lausui joka ilta ennen esiripun nostamista vakaalla äänellä: ”Tilaa teatterille!” Tähän on hyvä lopettaa. Kiitos.

Suomennos: Tarja Roinila

Beckett-repliikin suomennos: Juha Mannerkorpi
Ionesco-repliikin suomennos: Outi Nyttäjä